

Apám régi medrekről mesél

(Regényrészlet)

Nagy várakozás előzte meg ötvenkettő nyarat. Úgy viseltem magam, mint a kárámba zárt versenyló, aki érzi már, hogy nemsokára nyílik az ajtó, melyen túl hersegő rétségek, dús folyópartok várják.

Apám azonban a levesembe köpött.

- Ismered az öreg Kinder Mihályt? - kérdezte egyik délután, mikor végeztem a söpréssel. Egy pohár borral a kezében ült a teljes díszében pompázó körtefánk alatt, és szokásához híven pipára tömött.

- Miska bácsi. Ki ne ismerné a halászok közül? Rigorózus ember, aki teheti, elkerüli. - Rossz előérzetem támadt. - Miért kérdi édesapám?

- No, csak hogy tudd, nyáron nekiadlak. Szeretném, ha egy igazán tehetséges embertől tanulnád el a szakmát.

- Ne kárhoztasson engem! - kaptam föl a vizet. - Nekem a tanyán a helyem, valamelyik partiban, hogy segítsek hálózásukor.

- Majd én eldöntöm, hogy hol a helyed! - dörrent rám. - Ha nem az apád lennék, levernélek a lábadról. Mesterrel te így nem felelsz. Világos voltam?

Kelletlenül bólintottam.

Kinder Miska bácsi régi halászok ivadéka volt, harapós vén medve. Kis-halászként többnyire magában dolgozott. Sok társat elmart maga mellől az évek során. Régebben tagja volt a céhnek, de harminchatban kilépett. Abban az évben területet is bérelt.

- Úgy tudom, egymagában szeret dolgozni, és nem szereti, ha a lába körül serteptérlnek - próbálkoztam.

- Ne mesterkedj Felicián, már beszéltem vele!

- Megkérdezésem nélkül?

- Az inas oda megy, ahová a mester mondja!

- De én vizát akarok fogni. Már majd mindent láttam, amit egy halászfióka láthat. Épp itt az ideje, hogy a halászás „koronáját” is kitanuljam.

- Ne türelmetlenkedj! - fújt egy kék karikát. - Eljön az ideje.

– Mit ígért édesapám, hogy Miska bá' beleegyezett?

– Megállapodás van közte és a céh között. Egyébként közel sem olyan morgorva és alattomos, mint ahogy a gonosz beszédek terjesztik. Iskolapéldája mily káros, ha egy magányos emberről szóbeszédnek kapnak lábra. A halászat mellett remélem a csönd mesterségét is eltanulod tőle.

– Meg a ridegséget.

– Ha tiszteletlenül beszélsz vele, nem csak ő, hanem én is elagyallak!

Bántam már, hogy nem mentem el Pest-Budára jogi iskolába. Kinder Mihályról sötét történetek keringtek: az asszonyt a kútba kergette, a testvérei külföldre vándoroltak gonoszsága elől, és hasonlók. Úgy beszéltek, lent Gyűrűsajjon¹ orvhalászba botlott, aki szerszámai között matatott, mire nyakát szegte, és a Duna fenekére kövezte. Hogy ebből mi volt igaz, és mi nem, ki tudja. Azonban, ha valakiről ehhez hasonló hírek kapnak lábra, az emberek kerülni kezdik. Kinder Mihályt ez nemigen zavarta. Szinte sosem jött be a folyóról. A nagyobb halásztanyáktól nem messze építette fel nádkunyhóit, de szívesen aludt a csónakban is. Kint tartózkodásom alatt nem egyszer láttam, ahogy magányosan kecézik a folyó közepén, vagy varsáit emelgeti a partoldalban.

Május végén toppantott be a házunkba, ekkor pillantottam meg először közelebbről. Darabos ember volt, lapát kezekkel. Egyenes állt, akár a kőriska. Csapzott hajával, gazos szakállával úgy festett, akár Árpád egy ősmagyarja. Saras csizmájában az udvarba dübörgött. Apámmal kezét ráztak, szót váltottak. Elborzadva figyeltem, hogyan tornyosul öregem fölé, aki maga sem volt apró természetű. Mikor bemutatkoztam a mancsát nyújtotta felém. Satut megszégyenítő szorítása volt, csak úgy szikrázott bele a szemem.

– Gyere! – szölt bátorítóan. Kellemes hangja volt.

Zsákomat a vállamra kaptam, és követtem. A kapuban megálltam és visszatekinttem. Apám karba tett kézzel álldogált és jó szokásához híven pöfögött. Aprót biccentett bátorításként. Durcásan fordultam el.

Míg a halpiac felé haladtunk Miska bá' hátát figyeltem, mely kitakarta a világot. Szakadozott ingét könyékig feltúrta. Alkarját hegek borították, mintha nem is halász, hanem régi korok bajvívója lenne. Vajon mennyi hallal birkózhatott a múltban? Mi mindent csodát láthatott már nagy magányában?

A bárka mellett kötött ki. Itt állt az én csónyikom is, melyet apám biztosított a számomra. Rozoga darab volt, de legalább saját. Elhatároztam, hogy miután a vándorlásból visszatérek és a mesterek sorába emelkedem, az egyik sárközi cigánnyal vájatok magamnak újat. De még az is lehet, hogy magam készítem el. Az érseki uradalomból vásárlók egy göcs nélküli nyárfatörzset és kikapacsolom. Most azonban Miska bá' nagyobb csónyikjába pakoltam be a holmimat.

A parti nyárfák virágzása a végéhez közeledett, de így is szösz borította a Sugovicát, és a halpiac kövezetét. Az állóbárkák komótosan ringtak. Kezelőjük, Mátyás bácsi a legnagyobbat birtokba vette, és családjával beköltözött. A bárka

1 Gyűrűs alj: erdővel borított terület Báta környékén.

elején található konyhafülkéből – *csárdának* is nevezték – sülő hal illata szállongott. Ervinke, a kisebbik fiú kezdetleges kőrisfabottal horgászott, jöttünkre lekapta sapkáját és integetni kezdett. Mellette a dézsában küszök, apróbb kárászok ficánkoltak. Nemsokára Mátyás bácsi is előtűnt, s miután lekezeltünk, elkerített számomra egy nyargalóbárkát,

– Úgy vigyázol rá, mint a szemed fényére! Megértetted?

Bólintottam.

Útra keltünk. Miska bá' kormányzott, én elől eveztem. A töltésen, mely a Pandúr-szigetet kötötte össze a várossal, a csónyikot átalvontuk. A kikötőben óriási volt a forgalom. Szekerek jöttek-menetek, emberek cipekedtek. A bőgőshajók mellett dereglyék ringtak. Egy tutaj mellett is elhaladtunk, melyen piszkos népek ültek, és vasbögrében teát kortyolgattak. A posványos felett varjak szálltak, a város felett hófehér galambcsapat villogott. A superplacc deszkáin épp egy böhöm nagy bőgőshajót engedtek le. Imre gazda káromkodását tán még Szeremlén is hallották.

Az ég fájoan kék volt, zsongott a koranyár. Bárányfelhők legelésztek, a szentjánosi jegenyefák hajlongtak, enyhe szélfúvás borzolta a vízfelszínt. Éjjel esett, a lég túlcordult az üdeségtől.

A Dunát kilenc óra körül értük el. A Sugovica befolyásánál északnak fordultunk. Kitárult a látóhatár, s én nagyot szippantottam a levegőből. Harsogó fák, kék habok, sodródó dereglyék, forgó hajómalmok – ilyen festményt csak a Jóisten képes a létezés vásznára vinni.

Idén elmaradt az árvíz, épp csak annyit emelkedett a Duna, hogy a fokokon, mellékágakon a halak fel tudtak úszni a piscinákba, morotvákba. Miután leívtak, a gyors apadással visszatértek a főmederbe, hacsak nem estek a rekesztéseknek áldozatul. Vízrel borított, összefüggő terület nem alakult ki, ezért szúnyoginváziótól sem kellett tartanunk. Olyan évre nem emlékszem, hogy ne döngicséltek volna mindenfelé, szenvedésünk mértéke azonban a mennyiségtől függött: ha a Duna kizúdult a medréből, a pokol jött el. Hetekig tartott, míg elültek. Mikor az ártér újból friss vizet kapott, szúnyogból is érkezett az utánpótlás. A visszamaradt, pangó holtágakba azonban már nem szívesen petéztek, s ha mégis, a halivadékok, békák, egyéb ragadozó rovarok hamar összeszedték a lárvákat. A halászok tökéletesen tisztában voltak a szúnyogok fontosságával. Az égre kiáltottak, mikor ellepték a környéket, de akkor sem örültek, ha elmaradt az „áldás”. Felsorolni is nehéz, mennyi élőlény táplálkozott belőlük. Az áradással érkező friss víz az életet jelentette, rovar, béka, hal, madár tobzódását. Csobogó holtágak, kövér kondák, gazdag fészkek maradtak a levonulás után. A létezés legfontosabb eleme volt. Krisztus sem véletlenül használta képes beszédében: „A ki hisz én bennem, a mint az írás mondotta, élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből.”

Miska bácsi iránt érzett félelmemet és ellenszenvemet oldotta valamelyest a dunai táj látása. Bedőlt fákat, feltorlódott uszadékalmokat kerülgettünk, kitaratóan északnak haladva. A parton álló kopasz fákon kárókatónák tanyáztak,

a sekélyest szürke gémek, feketegolyák, kócsagok gázolták. Időnként elhúzott mellettünk egy-egy jégmadár, a parton cankók billegettek. A takarásban lévő öblökben százával vertük fel a récéket. A parti sűrűben futóvad csörtetett.

Vízimalmok mellett haladtunk el, melyek körül páráként kavargott a liszt. Búzaszem, ocsú, polyva akaratlanul is vízbe hullott, nem véletlen, hogy errefelé sok pisze ficánkolt, melyekre rablóhalak vadásztak. Az est jöttével a molnárok a malom alján ringatózó ladikokba szálltak, kivetették horgaikat, vagy dobóhálójával ragadozták a vizet. Tilosban nem járhattak, ezért a bérlővel mindenkor egyeztetniük kellett, azonban a zsákmányt meghagyták nekik. A gabona és kukoricatörmelékekre oda gyűlő halakra igen szép ragadozók vadásztak. Vagyis az asztalukra gyakorta került süllő, harcsa. Hálájuknak köszönhattük, hogy lisztben sosem szenvedtünk hiányt.

Időnként – hol a sodrás meglassult – öbölshéli füzek alatt húsöltünk. Kulacsunkat a vízbe merítettük, és a Duna vizével oltottuk szomjunkat. Aztán megint evezőre kaptunk.

Egy idő múlva gondolataim elkalandoztak. Magamban végigpergettem mit is mesélt apám a kishalászokról.

Számosan voltak, és az esetek java részében ketten társultak. Miska bá' óriási koloncot vett a nyakába, mikor úgy döntött, egyedül dolgozik. A kétemberes szerszámokkal fáradtságos bíbelődni, de mint később megtapasztaltam, különféle fogásokat talált ki kezelésükre. A bérlőtől – ez esetben apámtól – kért és kapott engedélyt. Általában megszabták, hogy melyek azok az eszközök, amiket használhatnak, öregem azonban szabad kezet adott Miska bá'-nak, ő pedig élt a lehetőségekkel. Sok évtizedes tapasztalatai voltak, és előttem most megnyílt a lehetőség, hogy tudását magamba szívjam.

Hogy mely területeken munkálkodhatott, azt is a bérlővel kellett egyeztetnie. A *feles halász*, mint fogalom nem volt ismeretlen számomra: annyit tett, hogy a bér fejében a fogást átadta, és annak felét az árendátor kifizette. Volt egy másik lehetőség is, mikor *területi engedélyes* lett. Ekkor azonban megszabták számára, hogy egy bizonyos szerszámmal mely területen dolgozhat. Jó hozadékként maga értékesíthette a kifogott halat. Miska bácsi *feles halászként* apámnak adta le a fogást. Mint később kiderült igazi kincsesbánya az öreg. Boszorkányos ügyességgel kergette a halakat, s alig volt eszköz, amit ne használt volna. Míg a nagyhalászok az összehangolt munkában és a húzóháló nagy felületében bíztak, addig a kishalászok a mederviszonyokat figyelték és megpróbálkoztak az általuk ismert szerszámok mindegyikével. S ha apám azt mondta, hogy ebben Miska bácsi a legügyesebb, akkor a lehető legjobb kezekbe kerültem. Csak viseljem el mogorva természetét.

Dél körül már a nagy nyugati kanyarban voltunk. Tőlünk jobbra Cserta, túloldalt Pörböl erdei zöldelltek. A kedvező vízállásnak köszönhetően a Kópány zátony jó része kint volt. Az északnak forduló kanyar után kikötöttünk, és elköltöttük szalonnából, hágymás túróból álló ebédünket.

Miska bá' szemével a túloldalt pásztázta, majd az égret tekintett.

- Erőlködik. Eső lesz - szólalt meg indulásunk óta először. Nem tudom miből következtette ki, az ég ugyanis zsongóan kék volt, délutánra a báránnyelvények is elkóboroltak. Talán a párából, mely megülte a látóhatárt?

Az evezésben erősen megizzadtam, ezért étkezés után gatyára vetkeztem és a habokba ereszkedtem. Nyárelőn a hajnalok hűsek, a Duna sem melegedett még fel: vize hideg volt és szúrós. Egy darabig hanyatt feküdtem és a sodrásra bíztam magam, közben az eget kémleltem. Messze magasan ölyvek és barnakányák köröztek, egy kisebb varjúcsapat károgya szelte át a Dunát. A zátony aljánál a partra evickéltem, és fél lábon ugrálva ráztam ki fülemből a vizet. Miska bá' füttyel jelezte, hogy ideje szedelőzködnünk. A homokon kiszáradt fatörzsek terpeszkedtek, a sárosabb felületek tele voltak különféle állatnyomokkal. Mindenfelé széttört kagyló- és csigahéjak hevertek, melyekből hosszúlábú madarak forgatták ki a puha testeket.

A dunai táj időtlen szépségét egy hajómalom tette teljessé, mely a túloldalon forgott.

- Micsoda békesség - sóhajtottam. Kezdtől oldódni a feszültségem. - Hát ki akarná ezt felcserélni jogi iskolára? Inkább Miska bá' mogorva természete, semmint a szemrontó olvasás, a nádpálca és a tintaszag. De mivel ígéretet tettem, inasságom esztendeire égből kapott ajándékként tekintettem.

Éreztem, hogy fáradok, ami az öreg figyelmét sem kerülte el.

- Kibírod! Egy halásznak muszáj megerősödni! - közölte, miután belökte a csónyikot.

„És persze korán megöregednie az erőn felüli megterheléstől” - tettem hozzá magamban.

- Varsaemelgetés, dobóhálózás, millingezés, rengeteg evezés, olykor csónakvontatás - mind-mind kivesz az emberből. Kígyóvállú ember menjen tinta-nyalónak - bölcselkedett. Noha rám is várt néhány év „tintanyalás”, igazat adtam neki.

Már javában benne jártunk a délutánban, mikor megérkeztünk Rezétbe, Miska bácsi szállására. Míg távol volt, cigány emberre bízta a szerszámok felügyeletét. Nem a legjobb választás, néztem az apró, fekete embert. A romák hírhedt tolvajok voltak, hiába ütötte-vágta őket a vármegye összes pribékje. Szakadt ruhájában úgy nézett ki, mint aki a múlt században találkozott utoljára emberrel.

- Összedőlt a putrija Decsen - közölte az öreg, miután elküldte. - Felesége, purdái odavesztek. Azóta az erdőben él. Mind a halászoknak, mind az Uradalomnak segítségére van, cserébe fizetségként ételmezt, levedlett ruhát, olykor néhány krajcárt kap. Sok mindenhez ért, csak lusta fráter. Valaha teknővájó volt, csónakkészítéskor különösen hasznosnak bizonyul. Úgy vágja a nádat, ahogy paraszt a búzát. Ezt a kunyhót is a segítségével építettem fel. Cserébe pontyot, egyéb hulladékhalat kapott. Ne lepődj meg, ha idekint találkozol hasonszőrű fickókkal. Bokrok alatt, levélszőnyegen alusznak. Ha árad a Duna, némelyek a lombok közt vetnek ágyat, és fészeklakó madarakként élnek. Mostoha a sorsuk,

sirámaikat naphosszat hallgathatom. Ha megeléjelem, elkergetem őket. Baráttibb, ha munkát adok a kezükbe, de nem mindig akad.

Csendben lestem az öregot. Idekint a viselkedése nagyot fordult, adomás kedvű lett. Parancsoló szigorúságra, zsörtölődésre vártam, helyette egy nyájas öregúr állt velem szemben, akit kenyérre lehetett kenni. Micsoda veszélyes dolog a gonosz beszéd, adtam igazat apámnak.

Az árnyékos részeken, fákon, karókon, halászeszközök száradtak. Varsa, vejsze, milling, csuhé, pók, tapogató, hálóból többféle, csontos kece, horgok, és még sorolhatnám. Széles „arzenállal” rendelkezett az öreg, s mindegyiket megbecsülte. Szakadást sehol nem láttam, s úgy egyébként is igen nagy rend uralkodott a tanya körül. A vízben különböző méretű nyargalóbárcák sorakoztak, bennük pipáló halakkal. Vesszőbárcát is láttam a sekélyesben. Ezt az ősi haltárolót a sárközi halászok *merőnek* nevezik. Jobbára fagyalfából fonják, két patyingra,² majd kővel a fenékre süllyeszti, hidegebb vizekbe, hogy a halakat ne ölje meg a tűző nap. Ha ügyesen fonják csibort, csíkbogarat kívül tart. Szivar alakú.

Miska bá egy vízbe szúrt karóhoz sétált. Lenyúlt a tövéhez, és pórázon hatalmas süllőt emelt ki.

- Tegnap este akadt a varsába.

- Szép darab.

- Megjárja. No, gyere, megmutatom a nyári szállásodat!

A nádkunyhó idej építés volt. Mint később megtudtam, nem messze vertek tanyát apámék is. A hálózók szerették, ha a kishalászok a közelükben tartózkodnak, ugyanis a nagypartik nem egyszer szorultak kiségitő emberre. Hiányzó helyére őket állították be húzni. Ha a távollévő saját ügyében járt el, neki kellett kifizetnie a helyettesítőt, egyébként a közös pénztárból kapott térítést.

Apám kezét láttam a dologban: valószínűleg rajtam akarta tartani a szemét, és legfőképpen ez okból telepítette magához közel az öregot.

- Nem csak ezér' - rázta meg a fejét Miska bá'. - A halról sosem feledkezik meg, és ez így van jól. Jönni fog, vagy mi visszük neki. Jó szívének hála, sok mindenben szabad kezem van. Rongyember lennék, ha megrövidíteném. Régióta ismerjük egymást, öcsémként tekintek rá. Nagyapád vére csörgedezik az ereiben, ahogy a tiédben is, és az nem holmi seprős vinkó.

A nádkunyhó ugyanolyan volt, mint amilyeneket korábban már láttam. Magassága kicsivel hat láb fölött volt,³ a szélessége azonban eltért attól, melyben a hálózó parti tagjai szállásoltak. Míg abban tíz-tizenkét ember fért el, itt nagyjából öt. Vagyis kettőnknek kellően tágas. Miska bá' deszkapriccsen aludt, mely fölé kötelet feszített és a vizes kapcáit szárogatta, törölközők, rongyok társaságában. Részemre a szalmával leszórt földön birkabőr derékalj volt kiterítve. A nádkunyhó falába apróbb tárgyakat szúrtak. Az apámtól kapott késeimet én is fekvőhelyem mellé döfködtem.

2 csúcs

3 1 öl = 6 láb = 1.895 méter

- Szem előtt legyenek! - tanácsolta az öreg. - Ha elszórod, másikat nem kapsz!

A *füstjár* igen fontos része a kunyhónak: a közepén égő tűz fölé fektetett ágfat hívják így, melyet száraz tüzelőnek, szikrafogónak helyeznek oda. Négy ágasfa tartja. A halászoknak ébernek kell lenniük, ugyanis ez gyullad ki legelőbb. Sajnos a gondatlanság mindenhol felütötte fejét, evégett a kunyhók két-három évente leégtek, lehetett újat építeni.

- Orvhalászok már gyújtották rám a tanyát, de saját hibámból még sosem történt tüzeset - mondta Miska bá'.

Ijesztő szavak voltak, melyeket gyorsan elhessegettem.

A pislákoló máglya köré az öreg hasábfákat helyezett, azon túl két láb magas sövényfal védte a helyiséget a kipattanó szikráktól.

- Mi az első dolog? - kérdezte Miska bácsi.

- A bolhátlanítás!

- Akkor, nosza!

Gatyára vetkeztünk, hogy a lábunk szára pucér legyen. Szinte éreztem, ahogy innen-onnan lábfejemre, vádlimra, sípcsontomra, térdkalácsomra patognak ezek a szúnyognál is taszítóbb dögök. Jó percre álltunk így, majd kirobogtunk, és a vízbe álltunk, mire a bolhák leugráltak. Amelyik vízbe esett, azt a küszök összeszedték. Azonban még ez is kevés volt, ezért a fekvőhely szalmájára Miska bá' dohány- és diólevelet dobott, és némi őrölt paprikát szórt.

Mikor végzett, a partra mentünk és egy fatörzsre ültünk. Mögöttünk a rezéti erdő, mintegy kétezer magyar holdat meghaladó rengetege zöldellt. Szemben velünk, a kisrezéti és Csanádi erdőn túl valahol Ókákony elnéptelenedett falva terült el. Miska bának' még nagyapja mesélte, hogy majd száz esztendővel ezelőtt a víz betört Pandúr községbe és elsodorta azt. A lakosságot Kákonyra telepítették és ezzel Pandúr falva megszűnt létezni. Kákonyból 1804-ben költöztette el az érsek a lakosságot István megyébe. Mindkét települést javarészt bunyevácok lakták.

A túlsó parton a miénkhez hasonlatos magányos nádkunyhó álldigált. Kékes kígyófüst mutatta, hogy valakik lakják.

- Az öreg Dujmov Jakab az. Ősei Kákonyról származnak. Apáddal szerződött feles halásznak, pont úgy, mint én. Ha a munka engedi, időnként megvendégljük egymást. Gyermekai kiröppentek, ezért feleségét, Ankát is szokása magával hozni, aki a nádkunyhó mellé pofás kis virágos- és veteményeskertet ültetett. Van nekik kenyérsütő kemencéjük is. Megfizethetetlen, ha az embernek nem önmagában kell a sült halat mázsaszámra zabálnia.

- És mikor halászunk? - kérdeztem rá.

- Nem volt elég a sok óra evezés?

- Bírom én!

- Csihadj'! Nemsokára úgy is esni fog.

Felnéztem az égre. Még mindig azúrkéken ragyogott. Felhő se közel, se távol.

- Mögöttünk fog jönni, a Tolnai-dombok felől - találta ki a gondolataimat.

Vártam, hogy pipára tömjön, de nem dohányzott. A közvélekedéssel ellentétben egészségtelen tevékenységnek tartotta.

Később megfigyeltem, mennyire kedves számára ez a fényesre kopott fatörzs, ahol órákig képes volt magában üldögdélni, szótlanul, neszekre figyelve. Olykor a tűzbe révedt, s ilyenkor gyakorta lebillent a feje, el-elbóbiskolt. Egyéb-ként járt a keze, akár a rokka. Szerszámaint toldozta-foldozta, bárkát javított, csónakot szegelt, fát aprított, halat válogatott, vacsorát főzött, és mindezt természetesen tőlem is megkövetelte. Ragyognia kellett a tanya környékének, így kapáltam, söpörtem, suvickoltam a kimerítő halászsások után is, mikor az ember legszívesebben az ágyra zuhanna.

A nagytermetű emberekhez mindig az a képzetem társult, hogy úgy horkolnak, mintha fát fűrészelnének, Miska bá' azonban meg se pisszent álmában, amiért igen hálás voltam. Amikor a partival aludtam, el kellett viselnem a meszterek és legények ordas horkolását, fogcsikorgatását, álombéli motyogását. Miska bácsi mellett azonban mormotaként horpasztottam.

Az eső késő délután érkezett, komisz széllel. Viharosnak nem nevezném, de a vödörket felborogatta, és néhány szerszámot is lekapott a helyéről. A levegőt lehűtötte, ezért behúzódtunk a nádkunyhóba, és betettük az ajtót, de úgy hogy egy aprócska rés legyen, ahol a füst kiszökik. A tüzet megébresztettük. Ma nem főztünk, hanem az otthonról hozott maradékot fogyasztottuk. Evés közben fél szemmel Miska bá'-t lestem. A földön ült, enyhén előre dőlve falatozott. Borzas haja varkocsokban lógott. Időtlen kép volt: elképzeltem, ahogy ezer esztendővel ezelőtt a régen éltek ugyanígy behúzódtak sátraikba, mikor szél és eső verte a pusztát. Származásunkat tekintve mindketten németek voltunk, belém bunyevác vér is szorult, s noha jelenleg hivatalosan a Szerb Vajdaság és Temesi Bánság tartományhoz tartoztunk, mindketten teljes szívünkben magyaroknak vallottuk magunkat. Senki ember nem kényszeríthetett volna rá, hogy ne anyanyelvünkön társaladjunk. Hogy Miska bácsinak mi volt a véleménye az országlásról, nem tudhattam. Gyanítottam, hogy írni-olvasni nem tud, s az elmúlt évek korszakos történéseit is a vízen töltötte. Valószínűleg a halakat kergette, mikor a Dunán szerb martalócokkal teletömött hajók sodródtak. Mint később kiderült, igazam volt. Az öreg annyival egészítette ki, hogy az idő tájt jobbára a belső vizekben, fokokban, morotvákban halászott. Gyűlölte az ágyúdőrejeket, függetlenül attól, hogy ki gyújtotta meg a kanócot.

- Ne lepődj meg, ha a hálóba puska, szablya, kés, foszlott ruha, csizma, ne adj' Isten emberi csont akad - sóhajtott. - Hányja ki magából a víz a szabadságharc „emlékeit”.

Lefekvés előtt egy kétágú szigonyt nyomott a kezembe:

- Jelenleg nincs tudomásom garázda rapsicokról a környéken, de az ördög sosem alszik. Legyen a közeledben.

Magához egy rézfejes fokost vett, melyet csak a Jóisten tudja honnan szerzett. Beste jószág volt: boldogabbik vége vastüskében végződött.

Esőkopogás andalító hangjára szenderedtem el.